

HEIMLER JENŐ

A köd éjszakája

M Á S O D I K F E J E Z E T
(R É S Z L E T)

Ahogy visszaemlékeztem a rémálomba illő háromnapos utazásra, mely áthidalta a két világ közt tátongó űrt, a múlt borzalma újult erővel zúdult rám, mint amikor egy hirtelen ütés feltépi a lassan gyógyuló sebet. Európai emberként, európai ruhában szálltam fel a vonatra, s a másik végen kábult auschwitzi lényként szálltam le.

Nyomasztó volt a levegő. Az emberek egymás hegyén-hátán feküdtek, mint szardíniák a konzervdobozban. Az első néhány órában nem éreztük az olvasztó hőséget, de a virradat után, amikor a nap már a vagon falára tűzött, az izzadság nagy cseppekben folyt le homlokomon.

– Most mi lesz, Jancsi?

Éva vékony kis arcára pillantottam. Csak kék szemében látszott élet.

– Nem tudom, édesem. Nem tudom. Nem tudom mi lesz. Ha ez még csak a kezdet, milyen lesz majd a folytatás?

Körülnéztem a lezárt marhavagonba zsúfolt nyolcvanhárom emberen. Mellettünk egy fiatal nő szoptatta csecsemőjét, de úgy tűnt, elapadt melléből a tej. Az apró teremtés sírt.

– Min gondolkodsz, drágám – szegezte rám nagy szemeit Éva.

– Az életen, ahogy egykor hittem az emberségben. Na, most megkaptam a választ rá, hogy érdemes volt-e benne hinni.

A vonat továbbra is magyar földön robogott emberi rakományával. Bármely pillanatban felborulással fenyegető ládákon ülve fejemet a vagon oldalához támasztottam és becsuktam a szemem. Éva mellém kuporodott. Fülemben a mellettem ülők fáradt légzését hallottam. Hihetetlen káosz uralkodott a vagonban. Hét órája már, hogy a vonat elindult az állomásról; idáig megállás nélkül. Még nem kaptunk vizet. Arcomat az ablak vasrácsához nyomtam, és mély lélegzetet vettem, s ettől a

Heimler Jenő (1922–1990) igazi „szelleme” még nem érkezett vissza szülővárosába, Szombathelyre, bár 2012-től már emléktábla áll egykori, Király utcai szülőházán. Életútjáról, szerepéről, jelentőségéről mégis keveset tudnak a helybeliek. 2004-ben a Magyar-Zsidó Baráti Társaság vezetőjének, Balázs Editnek a meghívására özvegye, Miriam Bracha Heimler Szombathelyre látogatott egy emlékkonferenciára, és akkor a Berzsenyi Dániel Megyei Könyvtár helytörténeti gyűjteményének ajándékozta férje angolszász világban megjelent műveinek egy részét.

Az ifjan, még Magyarországon két verseskötetet is megjelentetett (1939, 1943) Heimler túlélve az 1944–45-ös munkatáborokat, visszatért szülővárosába. Saját akaratából aztán Budapestre költözött, ahol újságíróként a szociáldemokrata párt lapjánál, a Népszavánál dolgozott, miközben a budapesti egyetemen szociológiát hallgatott. A sok biztató jövőt nem ígérő országból 1947-ben távozott, Londonban a BBC-hez került, és nem tért vissza Magyarországra. Ekkor kezdett hozzá (1947) életrajzi elemekre épülő soáregényéhez a *Köd éjszakájához*. A sok szombathelyi személyt és pillanatot felidéző mű a valóság és a fikció ízléses vegyülete. A művet dr. Andre Ungar rabbi fordította le angolra és 1959-ben jelent meg. Akkor, amikor még épp hogy csak ébredezett a történettudomány és az irodalom érdeklődése a másfél évtizeddel korábbi események alaposabb ismerete iránt. A személyes archívumát áttekintő Goldmann Márta kutatásából tudjuk, hogy szerette volna, ha művéből film készül, de nem volt elégedett a forgatókönyvekkel, így e vállalkozás zátonyra futott. A tizennyolc fejezetből álló műből most azt választottuk, amikor a szombathelyi magyar fiatal férj átalakul auschwitzi fogollyá. (*Katona Attila*)

valóság színei egy kissé megélénkültek. A köröttem lévőkből ismét gyerekkori ismerősök lettek. Emlékeztem rájuk városom utcáiról, vagy ahogy üzletük bejáratánál állnak. Egyesek gazdagok voltak, mások épp csak megéltek. Mind velem együtt nőttek fel, így nem tűnt fel nekem arcvonásaik változása az évek teltevel. Volt közöttük egy házas asszony, aki egykor félrelépett: férje kivételével mindenki tudott erről. Most együtt utaztak a vagonban, egymáshoz préselődve – férj, feleség és szerető. Egy másik hegedűművész volt. Hegedűtokján kuporogva a semmibe meredt. Egyszer hallottam őt csillárok ragyogó fénye alatt játszani. És mellettem, levegő után kapkodva ült Éva – az első nagy szerelmem.

Eszembe jutottak első találkánk nagyanyja házában, s a lopott csókok, amik oly édesek voltak. Éva rövidlátó és nagyothalló nagyija, ideális volt Kupidó szerepére. Most itt feküdt nagyj is, alig pár méterre tőlünk.

Szegény öreg nagyj... téli délutánokon ült a karosszékekben, elbóbiskolt, s időnként felriadt. Hányszor tettük lóvá az idős asszonyt! Akár egy denevér (alig látott valamit) felénk fordult, és megkérdezte: – Még mindig varrsz, kislányom? – Ilyenkor Éva kibújt karjaim közül és ártatlan hangon válaszolt: – Persze, hogy varrok, Nagyj. Mi mást csinálnék? – Nagyj engem is kedvelt. Teázáskor mindig szólt Évának: – Menj, lányom, készíts egy kávét az úriembernek. – Az idő megállt Nagyj számára, jobban mondvá az idő megállt „benne”. Éveken keresztül se nem látott, se nem hallott semmit. Fátyolos szemei mögött, melyeket már nem ért el a nap sugara, emlékek őrizték a múlt napfényt; füleiben emlékek álltak őrt az elmúlt évek hangjai felett. Úgy képzelte el a világot, mintha mi sem változott volna az évtizedek során. Beszédje érdekesen régimódi volt. Gyakran neveltük ki emiatt. Most Nagyj a vagon padlóján hevert, nem tudta, hol van, nem tudott a világban történő borzalmakról. Azt hitte, még mindig otthon van, s csupán egy kicsit szédeleg valami enyhe rosszullet miatt. – Menj, lányom, készíts egy kávét az úriembernek! – De ma elmaradt Nagyj kávéja. Szidni kezdte Évát: – Milyen rosszul nevelt egy lány vagy te! Úgy látszik, mindig valami ostobaságon jár az agyad. Na, ha már ilyen lusta vagy, legalább egy pohár vizet hozhatnál nekem. Nem hallod, mit kérek?

Az ezt követő csendben Éva halk sírását hallottam mellőlem. Az én szemem is könnyes volt.

– Milyen illetlen egy lány vagy! Hát nem hallod, hogy nagyanyád szomjas? – Tehetetlenül tapogatózott maga körül. – Még mindig itt van, fiatalember?

– Itt vagyok, asszonyom – kiáltottam elég hangosan ahhoz, hogy meghalljon. Megsimogattam kezét, s az idős asszony vonásai kisimultak.

– Nagyon remélem, fiatalember, nem zavarja, ha megkérem, hogy hozzon nekem egy pohár vizet? Legyen szíves, kérem, menjen át azon az ajtón a konyhába. És most, ha lesz szíves balra fordulni, ott találja a csapot. A poharak a jobb oldalán vannak, a polcon.

Odakúsztam hozzá, és gyengéden megsimogattam a haját. Hosszú, nagyon hosszú ideig értetlenül nézett maga elé. Aztán becsukta nem látó szemeit.

Közeledett az est. Sűrű árnyékok gyűltek a vagonban.

– Most a Kárpátokban vagyunk – szólt Éva. Kinéztem az apró, vasrácsos ablakon. A nap utolsó sugarai halványan tündököltek a hatalmas, komor hegyoldalakon. Éjszaka értük el a határt, ahol a vagonokat kinyitották, és egy magas rangú német tiszt közölte velünk, hogy egy németországi táborba visznek minket. Ha megérkez-

tünk, mondta, meleg étel vár majd ránk; itt nem tudnak nekünk vizet nyújtani, de később azt is kapunk. A szavak biztatóan hangzottak, de senki sem hitte el őket. A múlt tapasztalatai megtanítottak, hogy a németeknek nem lehet hinni.

Mialatt a vonat a határátkelőnél várakozott, nem sok minden történt. Amíg odakintről magyar hangokat hallottunk, minden rendben volt. De hamarosan, miután a vonat újra elindult, valaki megszólalt: – Most lépjük át a határt.

Mintha egy kísértet ejtette volna ki a szavakat a vagonban. Az egyik sarokban valaki dúdolni kezdte a magyar himnuszt. Egy ország kitoloncolja saját állampolgárait a határon túlra – és abban a pillanatban ők a nemzeti himnuszt dúdolják! De senki sem szakította félbe a dallamot: mindannyian osztoztunk az érzésben. Hallgattuk a himnuszt, és elbúcsúztunk – Magyarországtól, szülőföldünkötől, nagyszüleink sírjaitól, első szerelmünk színhelyétől, gyötrelmünk és örömeink földjétől. Mintha lelkünk mélyén éreztük volna, milyen nehéz elszakítanunk magunkat a sötét tájtól, s a hegyektől, melyek úgy tűnt, visszahúznak magukhoz. Aztán erőt vett rajtunk a félelem.

Különös kísértetek lebegtek a sötétségben: eleinte lassan, majd egyre gyorsabban remegtek szemem előtt. Mintha egy halott férfi és egy halott nő keresték volna egymást a zsúfolt vagonban. Azelőtt sosem hittem a természetfelettiben: a spiritualistákat ártatlan bolondoknak tartottam. Most visszafojtott lélegzettel, félőrülten bámultam a felém közeledő, mozgó árnyakat.

Egy fiatal nő, akit a sötétben nem ismertem meg, reszketve fogta meg kezemet. Nem tudtam kicsoda, nem értettem, mit akar tőlem. De én is satuként ragadtam meg kezét. Karomat a dereka köré fűztem, és magamhoz húztam. Szükségem volt lázas ajkaira, csókjaira, vonagló testére, hogy elüldözzem a félelmet. Nem tudtam ki vagyok, hol vagyok. Csak egyetlen vágyam volt – a vágy ez az ismeretlen nő iránt. Üvöltve feszültem melleinek, és reszketve bámultam a sötétségbe, hogy lássam, közelednek-e a kísértetek. Még behunyt szemmel is magam előtt láttam őket: sziszegőn, rettenetesen, hátborzongatóan. Ahogy forró testét éreztem testemen, megkérdeztem tőle: – Látod őket? Látod azokat az árnyakat? – Nem adott választ. Minél inkább félttem, annál erőteljesebben szorítottam. Alig vettem észre, hogy a vagonban mindenki sír, félrebeszél, nyöszörög, reszket, rángatózik.

– Még sosem voltam a tiéd, Feri – szólalt meg zihálva az ismeretlen nő. – Drága Feri, még soha nem adtam magam neked – nyögte karjaim közt. – Annyira kívántalak, de a szüléstől, félttem a szenvedéstől, még önmagamtól is. – Hangja ragyogott a szenvedélytől. – Gyere, Feri drágám. Szoríts magadhoz, szoríts erősen. Ó, menyinyire fáj – de milyen jó, amikor magadhoz szorítasz!

Magamhoz tértem. Az emberek, úgy sikoltoztak a vagonban, mintha egymást ölnék.

– Éva, te vagy az? – Az ismeretlen testet tapintottam. – Ó, Istenem, mi történt velem?

Egy pillanatra az ablakon keresztül a hold bevilágította a vagonba. Éva kábultan hevert nem messze tőlem. Hátrapillantottam, hogy lássam, kit öleltem idáig. Még sosem láttam. – Kezdek megőrülni. – Ismét szédülni kezdtem. – Nem, nem hagyhatom, hogy ez legyőzzön. Erős vagyok, erősebb, mint bármely szellem. Uralkodnom kell magamon.

Az éjszaka hátralevő részét az álom s az ébrenlét gyötrelmei közt töltöttem. Napkeltekor komor, hegyes tájon át zötyögött a vonat. Ahogy kinéztem az ablakon, egy felfegyverzett SS-őrt láttam – az első SS-katonát, akivel valaha szembe találtam magam. Sötét, állati arca volt.

Mögöttem valaki felkapaszkodott. A városomban építész volt, de ez az egyetlen éjszaka annyira megváltoztatta, hogy most alig ismertem rá. Remegve ragadta meg az ablak vasrácsát.

– Könyörgöm, uram, adjon nekem egy kis vizet. A feleségem rosszul van. – kérte az őrt.

Az SS-őr arcán széles vigyor terült el. Mintha csak egy gyereket akarna megijeszteni, hirtelen lekasztotta válláról a géppisztolyát.

– Vizet akarsz, mi? Ne adjak neked inkább egy golyót? Durván felnevetett.

Az építész mosolyt erőltetett magára, azt hitte, az SS-es csak tréfál.

– Nem, kérem, könyörgöm, csupán egy kis vizet – csak egy kis kortyot a feleségemnek. Még meghal, Isten ments.

– Meghal? – kérdezte az SS-es. – Lehetséges az? A zsidók nem hálnak meg, csak beadják a kulcsot. Ahogy most te fogod ... – Halk kattanás hallatszott. Másodpercekbe telt, míg rájöttem, a halálfejes címert viselő katona meghúzta géppisztolya ravaszát.

Az építész testét hatalmas csuklás rázta meg, s vörös folt jelent meg válla alatt. A folt terjedni kezdett.

Rajtam kívül még senki sem vette észre, hogy lelőtték. Lassan a földre csúszott, és ahogy dereka köré tettem karom, vére rám fröccsent. Szemei elhomályosodtak; zihálni kezdett. Ez volt életemben az első eset, hogy tanúja voltam, amint ember embert öl. Most már láttam, milyen egyszerű egy ember életét kioltani. Egy kattanás, némi zihálás, és vége az egésznek.

A beteg asszony csak most vette észre, hogy férje vértócsában roskad össze. – Károly, Károly, mi van veled? – Óriási erőfeszítéssel átmászott az útjában lévő embereken, megfélemedezve a testekről, amiken átgázolt, és férje holttestére vetette magát. – Ébredj fel, Károly! – Sikoltozva rázni kezdte. – Ébredj fel! Én vagyok az, Lina – a te szerető Linád! – Aztán hirtelen abbahagyta. Egy pillanatig úgy kapaszkodott férje testébe, mintha sírna. Aztán, az ő sebeitől véresen, félelemmel teli életelen szemmel, tovagördült a környező emberhalomba.

Odakint a fák hajladoztak a szélben, s a hegyek közt itt-ott egy tó szikrázott nap-sütésben. Az ég tele volt csodálatos színekkel. Minden olyan pompás volt, mintha minden rendben volna a világban. Ám a vagon kis világában az építész és a felesége tragédiája csak előzetes volt a továbbiakhoz.

Egy öregember volt a következő, akit a balsors utolért. Mikor látta, hogy a németek nem adnak nekünk vizet, úgy gondolta, több helyet nyerhet magának, ha az üres vizesvödörrel egy kis zsinórral felakasztja a mennyezetből kiálló szögére. S hogy a mellette ülőknek is csináljon egy kis helyet, még két vödört tett az elsőbe. Ingaként lóbálóztak a vödörök a vékony zsinóron. Estefelé, amint a vonat egy mesébe illő tájon haladt át, bekövetkezett. A csomó eloldódott; a három egymásba helyezett vödör rázuhant az öreg koponyájára és kettéhasította. Egy szempillantás alatt vér borította el. A szerencsétlen öregember nem fogta fel, mi történt; koponyáját tapogatta, miközben kidülledt szemmel nézett körbe. Iszonyú volt látni. Néhányan hisztérikus

nevetésben törtek ki a szörnyű látványtól, mások sikítózni kezdtek. Ekkor, mintha valamit keresne, az öregember botorkálni kezdett a vagonban, s én tudtam, hogy megháborodott. Megállt előttem és rám meredt. Őrült tekintete szívembe szúrt.

– Lám, lám, megeszem a kalapom, ha ez nem a mi rügyező ügyvédkénk! Mikor megyünk haza, ügyvédkém? – S mintha csak szülővárosom utcáján sétafikálna, továbbment, egy végső „Üdvözlöm apukád, ügyvédke” kíséretében.

„Ügyvédke” ... jól emlékeztem erre az öregemberre. Gyermekkoromban imádtam vicceit. Emlékeztem, hogy mikor az utcán összefutottunk, mindig adott nekem egy tejkaramellt. Mivel apám ügyvéd volt, belőlem automatikusan „ügyvédke” lett. – Na, mi lesz, ha nagy lesz? Netán még egy kis ügyvéd?

Emlékeztem az öregember lányára is, Lolára, akinek nehezen sikerült férjhez menni – tekintélyes hozománya ellenére. Állítólag rossz íze volt Lola szájának: senki sem csókolta meg másodszor. Mindenesetre ezt a történetet hallottam unokatestvéremtől, aki apám mellett volt joggyakornok. Az öregembernek volt egy fia is, aki örök életében dadogott, és nem volt ki mind a négy kereke. Ha mondani akart valamit, énekelni kényszerült, bizonyos dallamokkal illetve a szavakat. Ha egy pohár vizet akart, énekelnie kellett; másképp órákba telt volna míg kérése végére ér. Most együtt volt az egész család a vagonban.

A fiú épp énekelt. Szavai – Aaaaapa feeeje reeeettentően vééééérik – egy népszerű sláger dallamát követték. Lola, (ő végül egy melankolikus, beteges emberhez ment feleségül, aki, Lola vallomása szerint, házasesetük során mindössze kétszer ölelte meg, de ennek ellenére sikerült számára egy gyereket nemzenie), rángatózva, fuldokolva, elkékült arccal feküdt anyja mellett.

Elfordultam ettől a szörnyű látványtól. Idegeim pattanásig megfeszültek, és minden erőmre szükségem volt ahhoz, hogy uralkodjak magamon.

Esni kezdett, és az esővíz lecsordogált a vagon tetejéről. A rácsokon keresztül kidugtam egy kis bádögbögrét, de a sötétben nem láttam, merre folyik le a víz. Vakon tartottam a bögrét, miközben időnként egy szélroham bevágott az ablakon, és vizet spriccelt arcomba, segítve legyőzni a tompaságot, ami majdnem teljesen a hatalmába kerített.

Már az egész vagon megtévelyült. A szomjúság és a léghiány megfosztotta az embereket az eszüktől. Egymást tépték és szurkálták; kiáltásaik visszhangoztak a sötétben. Az első állomáson, ahol a vonat kis időre megállt, kiszóltam az ablakon a vagon előtt álló SS-őröz:

– Egymást ölik az emberek. Teljesen megőrültek. Kérem, kérjen a parancsnoktól egy zseblámpát, hogy lássuk, mi folyik itt, és kötelet, hogy megkötözhessek a megbolondultakat. És könyörgöm, szerezzen nekünk egy kis vizet!

– Nincs víz – mondta. Néhány pillanatra eltűnt, aztán visszatért a kért zseblámpával és kötéllel. Bekapcsoltam a zseblámpát és a sötétségbe világítottam. Borzalmas látvány tárult a szemem elé. Egy ember örületében magára hagyva, bicskával a kezében vadul hadonászott és jobbra-balra szurkálta az embereket. Sokan a földön heverték, vérrel borítva rángatóztak. A hisztéria hulláma átsöpört a vagonon, egyik embert a másik után fertőzte meg. Láttam, hogy ez az őrjöngő erőszak még gyilkosságba torkollhat, ha nem próbáljuk megfékezni. Nem messze tőlem néhány fiatal férfi feküdt. Felhúztam őket a földről s a zseblámpával a szemükbe világítottam.

– Idefigyeljétek. Veszélyben az életünk – ezek az örültek még megölnék minket a sötétben. Meg kell kötöznünk őket.

Még soha nem vettem részt ilyen veszélyes vállalkozásban. Egymás után kötöttük meg az örülteket; minden egyes alkalommal olyanokon feszült meg a kötél, akiket emlékek fűztek hozzám. Ott feküdtek, a szomjúságtól örültekké és gyilkosokká vált szerencsétlen emberi lények.

Egy hegedű hangja ütötte meg a fülemet – hegedűsünk Paganinit játszott. A zene energiája és túlfűtött szenvedélye belehasított az örült éjszakába. A fiú apja, egy törekeny kis kereskedő, kinek a hangját alig hallottuk az évek során, most telt hangon prédikált:

– Mindenható Isten, miért tetted ezt velünk? Hát nincs szíved, nincsenek érzéseid? Nincs szemed, hogy láss? Nincs füled, hogy hallj minket? Gonosz vagy, ó Uram, gonosz akárcsak az emberek.

Egy doktor megállás nélkül hajtogatta: – Minél magasabb a hőmérséklet, annál hatékonyabban pusztítja a baktériumokat. – Majd felém fordult: – Nem igaz, uram?

Körülöttem az emberek tomboltak, ordibáltak, sikoltoztak. Magamban azt mondtam, ez az éjszaka fordulópontra kell, hogy legyen, s ha ezt túléljük, akkor már túl leszünk a legrosszabbon. Csupán egyetlen éjszaka kérdése volt. Ezért nem engedtem meg magamnak, hogy ájultan a földre hulljak, nem hagyhattam el magam. Élteni akartam. És a vonat egyre csak zakatolt.

Kívülről a szél átfütyült a vagonon. Távol, az ég peremén, vastagodni kezdett egy mocskos, szürke csík. Hajnalodott. Az eső illata kitágította orromat. Minden biztonnal megint egy szürke, borús nap jön. Mit hoz majd ez a nap, s az ezt követő? Mit hoznak majd a hetek, a hónapok? Mi lesz, ha sokáig tart a háború? Akkor mi történik velünk?

Már látszottak a fák körvonalai, ahogy az erdők elsuhantak mellettünk. A vonat a felkelő nap felé száguldott. Szomjas voltam. Milyen nagyszerű lenne kinyitni a vagon ajtaját, kiugrani az esőcseppektől csillogó fűbe, és felnyalni a földről a vizet. Milyen jó lenne kilépni ebbe a szürke és értelmetlen reggeli derengésbe, átkelni a vizenyős földön, egy kúthoz érni és inni, inni, inni a vizet, aztán kitárt vénákkal bámulni a szürke eget a halottak üres szemein át. Egyedül voltam. Mindenki, akihez kötődtem, eszméletlen volt, vagy halott. Éva is kómában feküdt lábamnál. S ekkor a messzeségből közeledve megpillantottam anyám arcát.

– Te, anyám, te egyedül állsz mellettem szükségem órájában. Egyszer, réges-rég, amikor betegágyadon feküdtél az éjjeli lámpa halvány fényénél, azt mondtad:

– Jancsi, bármikor, ha igazán szükséged lesz rám, melletted leszek, még akkor is, ha hamarosan el kell mennem. A halál hatalmas úr, de a szeretetet nem ölheti meg.

Drága anyám, érzem, hogy valami rejtélyes módon itt vagy velem ma reggel. Nyisd ki a lelakatolt ajtókat; engedj ki a szabadra. Már nem bírom ki sokáig.

Nem hoztak vizet. Minden egyes állomáson vártuk, hogy megérkezzen a víz – az élet vize – de hiába. A vagon, mely mostanra hentesbolthoz hasonlított, teljes csendbe merült. Lehajoltam Évához. Kinyitottam a száját és levegőt fújtam belé; szikkadt nyelvemmel megnyaltam homlokát, így próbáltam némi nedvességet nyújtani számára. De hiába. Most már túl késő. Mindenre túl késő. Már elszökni se tudtam; arra se maradt bennem elég erő, hogy a rácsos ablakhoz vonszoljam

magam. Az éjszaka elmúlt, de a szenvedés s a rettegés megmaradt. Éva magához tért, de túl gyenge volt, hogy beszéljen. Csak nézni tudott rám nagy, félelemmel teli szemével.

Olyan fájdalom hasított belém, ami szinte gyönyörre hasonlított. Elszédültem. Éreztem, ahogy halántékom vadul lüktet, és karomon kifeszülnek az erek. Aztán minden elsötétült.

Tűzött a nap a köröttem zavaros tömegként forgó világra. Szemeim előtt fekete pontok táncoltak, és a szomjúság marta testem.

– Vízet!

Ez volt az egyetlen szó, az egyetlen gondolat, amibe kapaszkodhattam.

Az állomástól vezető hosszú úton egy sor ember vonszolta magát lassú, kimerült léptekkel. Itt-ott egy-egy arcon számomra olvashatatlan, titokzatos üzenet rejlett...

Megérkeztem, 1944 júliusában, az auschwitzi koncentrációs táborba.

